

**Програма
вступного фахового випробування
з дошкільної педагогіки та фахових вметодик**

При вступі на навчання
для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «**Спеціаліст**»
на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «**Бакалавр**»

Галузь знань: 0101 Педагогічна освіта
Напрямок підготовки: 7.010101 Дошкільна освіта

Київ -2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступних випробувань розроблена на основі Типових навчальних програм підготовки фахівців дошкільної освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» і спрямована на виявлення рівня сформованості професійної компетентності випускників бакалаврату у відповідності до Державних стандартів вищої освіти.

До змісту програми включені наступні фахові курси: «Дошкільна педагогіка», «Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку», «Методика ознайомлення дітей з природою», «Дошкільна лінгводидактика».

Визначено основні питання кожної навчальної дисципліни, які розкривають сутність, особливості та специфіку організації навчально-виховного процесу з дітьми дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу та сім'ї. Особлива увага приділена питанням використання інноваційних технологій в освітньому процесі, організації педагогічної взаємодії дорослих з дитиною, міжособистісного спілкування у контексті «дитина – дитина», «дитина – дорослий» на основі спільної діяльності тощо.

На основі змісту програми визначено орієнтовні питання вступних випробувань. Структура білету складається з трьох теоретико-методичних питань комплексного характеру та педагогічної задачі. Комплексний характер білету дасть можливість виявити педагогічну позицію вступника, бачення та розуміння актуальних проблем дошкільної освіти, рівень теоретичної підготовленості та сформованості практичних фахових умінь. Відповіді абітурієнтів на теоретико-методичні питання та вирішення педагогічної ситуації допоможуть спрогнозувати результативність подальшого навчання студентів на вищому освітньо-кваліфікаційному рівні навчання.

Програма вступних випробувань для студентів ОКР «Бакалавр» з курсу «Дошкільна педагогіка»

1. Предмет дошкільної педагогіки як науки.

Дошкільна педагогіка – наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до школи.

Значення даного вікового періоду у житті людини: стрімкий фізичний і психічний розвиток, початкове формування людських якостей і властивостей. Від інших вікових періодів дошкільне дитинство відрізняється тим, що забезпечує загальний розвиток, який є основою формування особистості.

Своєрідність дошкільної педагогіки: дана наука є не лише сферою спеціальних наукових знань чи діяльністю вузьких спеціалістів, але знаходить широке застосування в житті.

Основні поняття (категорії) дошкільної педагогіки.

Поняття «виховання» розглядається в двох основних значеннях: соціальному та власне педагогічному.

Виховання в соціальному значенні – функція суспільства, яка полягає у підготовці підростаючого покоління до життя. Здійснюється зусиллями всього соціального врядування суспільства: сім'ї, дошкільного навчального закладу, школи, засобів масової інформації та ін.

Виховання в педагогічному значенні – спеціально організований та керований процес, що сприяє розвитку та формуванню особистості.

«Виховання» є основним поняттям дошкільної педагогіки. Всі інші поняття конкретизують і розробляють його.

Розвиток – послідовні та закономірні зміни, що відбуваються у житті та біологічній природі людини. Розвиток – це процес руху, змін, перехід від старого до нового якісного стану. В педагогіці розглядається: віковий розвиток (особливості і закономірності розвитку, притаманні кожному віковому періоду), індивідуальний (індивідуальні особливості розвитку),

особистісний (виникнення у дитини особистісних якостей, їх особливості), соціальний розвиток (духовне, інтелектуальне зростання). Результат розвитку – становлення людини як біологічного виду і як соціальної особи.

Формування – зміни в розвитку особистості людини чи її окремих якостей, які відбуваються під впливом певних факторів: внутрішніх і зовнішніх, природних і соціальних, об'єктивних і суб'єктивних.

Навчання – спеціально-організований процес взаємодії педагога та учня, спрямований на оволодіння ними певним обсягом знань, умінь, навичок, дій, звичок поведінки. В ході навчання здійснюється також виховання, формування, розвиток.

Освіта – процес і результат оволодіння системою знань, умінь і навичок та формування на їх основі світогляду та якостей особистості.

Педагогічний процес – динамічна система, яка об'єднує процеси виховання, навчання, розвитку і саморозвитку особистості вихованця.

Джерела розвитку дошкільної педагогіки

Народна педагогіка (етнопедагогіка) – життєвий досвід, що склався за історію існування того чи іншого народу. В народній педагогіці відображена культура народу, його цінності та ідеали, уявлення про те, якою має бути людина. Народна мудрість зафіксована у фольклорі, обрядах, іграх, іграшках та ін.

Релігія. Досвід виховання в людському суспільстві багато в чому складався під впливом релігійних вчень, теорій. У релігійних творах зосереджені уявлення людини про мораль, про ідеали стосунків між людьми, прагнення до вдосконалення. На сьогодні освіта залишається відокремленою від релігії, але не засуджує її.

Педагогічна думка минулого (історико-педагогічна спадщина): педагогічні пам'ятки («Домострой», «Повчання Володимира Мономаха дітям», «Слово о полку Ігоревім» та ін.) Класична спадщина видатних мислителів і педагогів минулого, яка здійснила вплив на розвиток педагогічної теорії і практики.

Педагогічна практика. Досвід виховання, навчання, освіти підростаючого покоління, який склався раніше і формується у наш час у різних країнах, окремих навчальних закладах, в індивідуальній діяльності педагога.

Інноваційний творчий педагогічний досвід. Сучасні передові технології виховання і навчання, нестандартні підходи до організації навчально-виховного процесу, методик навчання.

Спеціальні експериментальні наукові дослідження.

Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.

Дошкільна педагогіка пов'язана з філософією, психологією (дитячою, соціальною, віковою, загальною), загальною педагогікою, соціологією, медициною (зокрема, педіатрією), генетикою.

Актуальні проблеми дошкільної педагогіки.

На сучасному етапі розвитку дошкільної педагогіки актуальними проблемами є: гуманізація навчально-виховного процесу у ДНЗ, забезпечення всебічного розвитку особистості; відбір змісту, форм і методів навчання дітей дошкільного віку; гармонійне поєднання родинного і суспільного дошкільного виховання та ін.

Загальні закономірності розвитку.

Розвиток людини детермінований зовнішніми і внутрішніми факторами.

Зовнішні фактори: оточення людини, середовище, в якому вона живе і розвивається.

Внутрішні: фізіологічні та психічні властивості організму.

Спадковість і розвиток. Спадковість є відображенням біологічного (природного) в людині. Під спадковістю розуміється передача від батьків дітям певних якостей і особливостей.

Спадкова програма розвитку включає детерміновану і варіантну частину.

Детермінована частина програми розвитку забезпечує, перш за все, продовження людського роду, а також визначає задатки людини як представника свого виду: мову, прямоходіння, мислення, трудову діяльність.

Варіантна частина – забезпечує розвиток систем, що допомагають людині пристосуватись до змін умов її існування. Незаповнені області спадкової програми надані людині для наступного навчання. Кожна людина доповнює цю частину програми самостійно, реалізуючи свій потенціал шляхом саморозвитку і самовдосконалення. Це означає, що необхідність навчання і виховання закладена в людині природою.

Вплив середовища на розвиток особистості. Людина стає особистістю лише в процесі соціалізації, тобто спілкування, взаємодії з іншими людьми.

Середовище – реальна дійсність, в умовах якої відбувається розвиток людини. Зовнішні умови, які впливають на формування особистості: географічні, соціальні, сімейні.

За інтенсивністю контактів виділяють ближнє і дальнє середовище. Людина досягає більш високого рівня розвитку там, де ближнє і дальнє середовище надають їй найбільш сприятливі умови.

Розвиток і виховання. Вплив спадковості і середовища коректується вихованням. Виховання – головна сила, що спроможна дати суспільству повноцінну особистість. Ефективність виховного впливу полягає в цілеспрямованості, систематичності та кваліфікованому керівництві.

Одне з найголовніших завдань правильно організованого виховання – виявлення задатків та здібностей, розвиток у відповідності з індивідуальними особливостями людини, її здібностями і можливостями.

Залежність виховання від розвитку: опора на досягнутий рівень розвитку. Ефективність виховання визначається рівнем підготовленості людини до сприйняття виховної дії, зумовленим впливом спадковості і середовища.

Залежність виховного впливу від ряду умов і обставин: поняття про “зону найближчого розвитку”.

Діяльність як фактор розвитку.

Діяльність – надзвичайно важливий фактор розвитку особистості. Наявність прямого зв'язку між результатами розвитку і інтенсивністю діяльності.

Всебічний і цілісний розвиток особистості в результаті правильно організованої діяльності, формування ставлення дитини до навколишнього.

Основні види діяльності дітей: гра, навчання, праця, побутова, творча діяльність, експериментування та спілкування як специфічні види діяльності. Активна і пасивна діяльність.

Активність особистості як обов'язкова умова розвитку її здібностей і задатків, досягнення успіху.

Вибірковий характер як діяльності, так і активності особистості.

Вікова періодизація дитинства.

Поняття про вік, вікову стадію розвитку. Поступальний характер розвитку з наявністю різких стрибкоподібних переходів і криз.

Критерії виховного розвитку: анатомічні, фізіологічні, психологічні, педагогічні, фізичні показники стану організму.

Сучасні концепції періодизації дошкільного дитинства.

Педагогічна вікова періодизація: ранній вік, молодший дошкільний вік, середній дошкільний вік, старший дошкільний вік.

Психологічні вікові періодизації. Поняття про кризи розвитку.

Поняття про індивідуальні особливості: природні задатки, темперамент, особливості протікання психічних процесів (сприймання, пам'яті, уваги, мислення), інтереси і потреби, воля і почуття, а також досвід, здобутий у процесі розвитку. Необхідність врахування індивідуальних особливостей дитини у навчально-виховному процесі.

Врахування типологічних особливостей вищої нервової діяльності. Поняття про типи ВНС: збудливий тип ВНС; сильний, рухливий, врівноважений тип ВНС.

Необхідність врахування статевих відмінностей психічного розвитку в процесі виховання та навчання.

Поняття про ідеальну мету виховання.

Об'єктний та суб'єктний характер мети виховання.

Мета виховання є основоутворюючою категорією педагогіки. Залежність завдання, змісту, методів виховання від мети виховання. Напрями виховання дітей дошкільного віку: фізичне виховання, моральне, трудове, естетичне, розумове.

Становлення і розвиток науки про дошкільне виховання.

Концепція виховання дошкільників.

Сучасна система дошкільної освіти.

Типи дошкільних навчальних закладів та їх функції.

Програми виховання та навчання дітей дошкільного віку: державні, альтернативні, регіональні, авторські. Вимоги до особистості вихователя дошкільного навчального закладу.

Зміст і методи виховання дітей раннього і дошкільного віку.

Особливості розвитку дітей раннього віку.

Раннє утворення умовних рефлексів. Формування інтелектуальних і моральних почуттів, як основа необхідності і можливості виховання дітей з перших днів життя. Тісна взаємозалежність фізичного і психічного розвитку дітей у перші три роки життя. Особливості ВНД дітей перших трьох років життя. Завдання виховання дітей перших трьох років життя і специфіка їх реалізації в різних видах виховної роботи. Поняття “госпіталізм”, його причини і шляхи усунення.

Проблеми виховання дітей раннього віку в умовах родини. Форми надання педагогічної допомоги родині.

Особливості виховання дітей першого року життя.

Вікові етапи розвитку дітей за періодами: від народження до 3 місяців; від 3 місяців до 6 місяців; від 6 місяців до 9 місяців; від 9 місяців до 12 місяців.

Особливості організації режиму.

Сон. Неспання. Годування. Організація та методика проведення ігор-занять. Організація самостійної діяльності дітей.

Особливості виховання дітей другого року життя.

Розвиток дитини другого року життя та завдання виховання.

Особливості організації режиму та методика проведення ігор-занять. Організація самостійної діяльності.

Особливості виховання та розвитку дітей третього року життя.

Режим, його організації та методика проведення режимних моментів. Особливості організації та методика проведення ігор-занять. Організація самостійної діяльності дітей третього року життя: ігрова діяльність, активна рухова діяльність, самообслуговування, самостійна художня діяльність.

Наукові дослідження з питань розвитку і виховання дітей раннього віку (М.М. Щелованов, Н.О. Аксаріна, М.І. Лісіна, Г.Ф. Лоза, Г.М. Ляміна, К.Л. Печора, Г.В. Пантюхіна).

Мета і завдання виховання дітей дошкільного віку.

Концепція дошкільного виховання в Україні про завдання виховання дітей дошкільного віку.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку.

Основи теорії фізичного виховання дітей. Поняття «фізичне виховання», «фізичний розвиток», «фізична досконалість».

Вчення І.П. Павлова про єдність організму і середовища, про умовно-рефлекторні зв'язки і динамічний стереотип.

Створення системи фізичного виховання в Україні. П.Ф. Лесгафт про фізичне виховання дітей дошкільного віку. Розвиток його ідей в теорії фізичного виховання (Є.А. Аркін, Є.І. Леві-Гориневська, Г.Н. Сперанський, М.М. Щелованов, М.Ю. Кистяківська, М.Є. Шейко, Т.І. Дмитренко, Е.С. Вільчковський, О.Л. Богініч). Народна педагогіка про фізичне виховання дітей.

Необхідність та завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку: охорона і зміцнення здоров'я дітей, повноцінний їх фізичний розвиток, загартування організму; формування життєво важливих рухових умінь та навичок, виховання фізичних якостей (швидкість, спритність, витривалість); сприяння розумовому, моральному, трудовому і естетичному вихованню.

Основні принципи теорії фізичного виховання: широке використання виховання і навчання з метою впливу на процеси фізичного розвитку; забезпечення зв'язку фізичного виховання з загальним розвитком дитини; визначення важливості ігор і позитивних емоцій в системі фізичного виховання; забезпечення усвідомленості при оволодінні рухами, культурно-гігієнічними навичками; визнання рухів і рухової активності як неодмінної життєвої основи фізичного і загального розвитку дитини.

Зміст фізичного виховання – оволодіння основами фізичної культури: опанування основ особистої гігієни, загартування організму, виконання фізичних вправ.

Гігієнічні умови, які сприяють фізичному розвитку дітей. Вимоги до приміщення, ділянки, їх обладнання. Режим, харчування. Формування культурно-гігієнічних навичок.

Сили природи (сонце, повітря, вода). Фізичні вправи: (гімнастика, ігри рухливі та зі спортивними елементами, спортивні вправи, елементи туризму).

Режим дня дитини, особливості його побудови і організації в дошкільних закладах і вдома. Фізіологічні основи режиму. Педагогічні вимоги до побудови режиму: постійність, доцільність, розумність, рухомість, гнучкість, врахування індивідуальних особливостей дітей, можливість зміни в режимі.

Особливості методики проведення режимних процесів (харчування, сон, прогулянка). Розв'язання виховних і навчальних завдань під час здійснення режимних процесів.

Розумове виховання дітей дошкільного віку.

Поняття про розумовий розвиток і розумове виховання. Мета розумового виховання. Напрями розумового виховання дітей. Розвиток теорії розумового виховання дітей. Народна педагогіка про розумове виховання. Розумове виховання дітей в працях західно-європейських, російських та українських педагогів (Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, Ф. Фребель, М. Монтесорі, К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова, Є.І. Тихеева, Л.С. Виготський, О.В. Запорожець).

Сучасні проблеми розумового розвитку дітей дошкільного віку.

Завдання розумового виховання дошкільників: набуття елементарних знань про навколишнє середовище: формування умінь і навичок розумової діяльності і розвиток розумових здібностей, формування пізнавальних інтересів і допитливості. Зміст і засоби розумового виховання дітей: ознайомлення з предметами і явищами навколишнього світу; спілкування з дорослими; різні види діяльності дітей; навчання.

Система сенсорного виховання. Поняття про сенсорний розвиток дитини, сенсорне виховання, сенсорну культуру, сенсорні еталони, завдання і зміст сенсорного виховання. Основні періоди засвоєння сенсорних еталонів у дошкільному віці. Етапи сенсорного виховання в дошкільному віці. Сенсорне виховання в системах Ф. Фребеля, М. Монтесорі, О. Декролі. Система сенсорного виховання в сучасній дошкільній педагогіці. Зміст сенсорного виховання.

Моральне виховання дітей дошкільного віку.

Поняття про мораль, моральне виховання, моральний розвиток, моральну культуру. Механізм морального виховання. Періоди дошкільного дитинства та рівні морального розвитку, уявлення про моральні норми, моральні почуття і мотиви, звички моральної поведінки, основи соціальної компетентності. Розвиток теорії морального виховання. Народна педагогіка про моральне виховання. Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова, А.С. Макаренко, О.В. Сухомлинський про моральне виховання. Сучасна психолого-педагогічна наука про проблеми

морального виховання дітей дошкільного віку (О. Запорожець, Я.З. Неверович, А.М. Виноградова, В.Г. Нечаєва, С.А. Козлова, Р.С. Буре, Л.В. Артемова, Т.І. Поніманська, О.І. Кошелівська, С. Кулачківська, С.О. Ладивір, Ю.О. Приходько). Дослідження сучасних проблем морального виховання.

Завдання морального виховання: формування моральної свідомості (уявлення про моральні норми), розвиток навичок моральної поведінки, виховання моральних почуттів.

Закономірності процесу морального виховання: двосторонність процесу морального виховання; тривалість процесу морального виховання; дієвість процесу морального виховання; особистісний характер засвоєння моральних цінностей; моральне виховання в процесі життєдіяльності дитини.

Моральне виховання в процесі спілкування з дорослими. Моральне виховання у грі. Моральне виховання у трудовій діяльності. Моральне виховання в процесі навчання. Екологічне виховання – важлива складова морального виховання.

Методи морального виховання: методи формування моральної поведінки; методи формування моральної свідомості; методи стимулювання моральних почуттів і мотивів поведінки.

Класифікація методів за В.Г. Нечаєвою, В.І. Логіною. Вимоги до методів морального виховання.

Зміст і методика виховання дітей дошкільного віку.

Виховання вольової поведінки. Прояви негативної поведінки дітей: вередування, впертість. Виховання дисциплінованості, культури поведінки. Методи їх виховання (Г.П. Лаврентєва).

Виховання основ гуманізму: доброзичливість, турботливість, людяність, справедливість. Методи виховання гуманної поведінки.

Виховання патріотизму. Основні напрями патріотичного виховання: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід, краєзнавство; ознайомлення з явищами суспільного життя; формування знань про історію

держави, державні символи; ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство.

Виховання колективізму. Поява і розвиток дружби. Взаємодопомога. Роль суспільної думки. Засвоєння моральних правил і норм поведінки. Культура поведінки і взаємовідносин. Особистість в колективі (Л.В. Артемова, Т.А. Маркова, В.Г. Нечаєва, В.О. Киричук, Т.І. Поніманська).

Трудове виховання дітей дошкільного віку.

Розвиток теорії трудового виховання. Сучасні українські дослідники проблеми трудового виховання (З.Н. Борисова, В.О. Павленчик, Г.В. Беленька, М.А. Машовець, Н.Б. Кривошея).

Завдання трудового виховання: виховання інтересу до праці дорослих; формування навичок трудової діяльності; виховання особистості дитини в процесі її трудової діяльності.

Особливості трудової діяльності дошкільників: умовність праці, вироблення здатності мотивувати трудову діяльність; динамічний розвиток компонентів трудової діяльності; виховне значення дитячої праці; тісний зв'язок праці з грою.

Народна педагогіка про трудове виховання дошкільників.

Види праці дітей: самообслуговування; господарсько-побутова праця; праця в природі; ручна (художня) праця. Зміст і виховне значення кожного виду праці. Відповідність праці силам дітей, їх потребам та інтересам.

Форми організації трудової діяльності дітей. Трудові доручення. Їх особливості і виховне значення. Зміст організації доручень. Види доручень, керівництво ними. Чергування. Виховне значення чергування. Зміст роботи чергових в різних вікових групах. Керівництво вихователя працею чергових. Колективна праця дітей. Її зміст, види: праця поруч, загальна праця, спільна праця.

Умови виховання дошкільників в праці: емоційно-позитивна атмосфера; організація матеріального середовища і трудового обладнання; врахування навантаження; врахування індивідуальних інтересів. Економічне виховання.

Засоби трудового виховання дошкільників: власна трудова діяльність дітей, ознайомлення з працею дорослих, художні засоби (художня література, музика та зображувальне мистецтво).

Створення в сучасному національному дитячому садку та в сім'ї умов для праці дітей з урахуванням українських національних традицій.

Естетичне виховання дітей дошкільного віку.

Мета естетичного виховання. Поняття «естетика», «естетичний розвиток», «естетичне виховання». Розвиток теорії естетичного виховання. Сучасні проблеми естетичного виховання дошкільників (Н.О. Сакуліна, Н. Ветлугіна, Камарова Т.С., Г.Г. Григорьєва, О.О. Дронова, Г.В. Сухорукова).

Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку: формування естетичного ставлення до дійсності; освоєння дітьми естетичної діяльності; розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей.

Зміст естетичного виховання (основні напрями): формування знань про прекрасне в житті, природі, у вчинках людей; розвиток естетичних умінь і навичок; формування естетичного ставлення до навколишнього; розвиток творчої діяльності.

Засоби естетичного виховання: естетика побуту; твори мистецтва, природа; спеціальне навчання; самостійна художня діяльність дітей; свята. Методи естетичного виховання: за головною педагогічною метою (переконання, вправління, проблемні ситуації); за загальною та спеціальною спрямованістю.

Методи навчання художній діяльності: наочні (зразок, показ); словесні (бесіди, інструкції, вказівки, поради, оцінка). Методи розвитку художньо-творчих здібностей дітей. ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань).

Ігрові прийоми.

Форми організації естетичного виховання: самостійна художня діяльність, заняття, екскурсії, театралізовані ігри, ігри-драматизації, свята та розваги, праця.

Провідна роль вихователя в естетичному розвитку дітей.

Виховання дітей у грі.

Теорія гри.

Походження гри. Гра в історії людства. Соціальне призначення гри. Гра - провідна діяльність дитини.

Наукові теорії та сучасні дослідження гри. Теорії походження гри К. Гросса, Ф. Шіллера, Г. Спенсера, С. Холла, З. Фрейда. Використання гри в педагогічному процесі (Д. Менджерицька, В. Воронова, А. Матусик, І. Власова, Н. Мчедлідзе).

Сучасні психолого-педагогічні дослідження про гру як провідну діяльність дітей дошкільного віку (Л. Виготський та його школа: О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Усова, Л. Артемова, Т. Григоренко, К. Щербакова).

Особливості гри як засобу всебічного розвитку дитини: гра як активна форма пізнання навколишньої дійсності; гра як свідомо і цілеспрямована діяльність; як вільна, самостійна діяльність; наявність творчої основи; емоційна насиченість.

Класифікації дитячих ігор.

Класифікація за К. Гроссом: експериментальні і спеціальні; за В. Штерном; індивідуальні і соціальні; за Ж. Піаже: ігри-вправи, символічні ігри, ігри за правилами; за К. Гарвеєм: ігри з рухами і взаємодією, ігри з предметами, мовні ігри, ігри з соціальним матеріалом, ігри за правилами, ритуальні ігри; за П. Лесгафтом: сімейні (імітаційні) ігри та шкільні ігри; за С. Русовою: народні ігри.

Класифікація ігор за С. Новосьоловою:

- 1) Самостійні ігри (ігри-експериментування, сюжетні ігри);

- 2) Ігри, що виникають з ініціативи дорослого (навчальні ігри, розвивальні ігри);
- 3) Ігри, що мають своїм джерелом історичні традиції етносу (народні).

Сучасна класифікація ігор:

1. Творчі ігри. Режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструктивні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).
2. Ігри з правилами. Рухливі (великої, середньої, малої рухливості; сюжетні ігри з предметами; з переважанням основного руху: (бігу, стрибків; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані). Народні ігри (забави, рухливі, дидактичні, обрядові).

Іграшка – важливий засіб розвитку гри. Освітнє і виховне значення іграшки. Підбір іграшок для різних вікових груп. Історія іграшки. Перші іграшки Давнього Єгипту, Давніх Греції та Риму, Франції, Німеччини. Історія розвитку української народної іграшки як предмета мистецтва та засобу виховання.

Види іграшок. Класифікація іграшок за А. Макаренком: готові, напівготові, іграшки-матеріал; за Є. Фльоріною: моторно-спортивні, сюжетні, творчо-трудова, технічні, настільні, веселі, музичні, театральні іграшки.

Класифікація іграшок за станом готовності, за видами сировини, за розміром, за функціонувальними властивостями, за художньо-образним вирішенням. Вимоги до іграшок. Іграшки для різних вікових груп.

Творчі ігри (режисерські, сюжетно-рольові, театралізовані, ігри з будівельним матеріалом), їх розвиток в дошкільному віці. Виховне значення творчої гри, її особливості: уявлювана ситуація, творчий характер, наявність ролей, довільність дій, специфічні мотиви, соціальні відносини.

Форми взаємодії дітей в творчій грі: ігри поруч, взаємодія з іншими, об'єднання дітей на основі інтересу і симпатії.

Передумови розвитку сюжетно-рольової гри в ранньому віці. Форми ігрової діяльності дітей в ранньому віці: предметно-ігрова діяльність, відображувальна гра, становлення рольової гри. Режисерські ігри. Індивідуальні і спільні режисерські ігри. Особливості режисерських ігор. Педагогічні умови розвитку режисерських ігор: створення індивідуального простору; роль вихователя, співтворчість з вихователем, підбір ігрового матеріалу.

Сюжетно-рольові ігри. Структура сюжетно-рольової гри. Сюжет і зміст сюжетно-рольових ігор в різних вікових групах. Етапи розвитку сюжетно-рольової гри. Формування взаємовідношень дітей в сюжетно-рольових іграх. Керівництво сюжетно-рольовими іграми.

Театралізовані ігри, їх види: гра-драматизація на тему літературного твору. Складові частини дитячих театралізованих ігор (дії з ляльковими персонажами або дії за ролями; літературна діяльність, образотворча діяльність, музична діяльність).

Гра – драматизація. Етапи розвитку гри-драматизації. Специфіка завдань ігор-драматизацій в різних вікових групах.

Ігри на тему літературних творів.

Умови для розвитку театралізованих ігор. Педагогічне керівництво театралізованими іграми. Л.В. Артемова про театралізовані ігри.

Будівельно-конструктивні ігри. Характеристика ігор з будівельним матеріалом. Типи будівельного матеріалу (великий, настільний, напівфабрикати, конструктори, природній).

Методика навчання конструктивним умінням. Прийоми навчання конструктивним умінням: демонстрація зразка, показ способів будування з поясненням, постановка проблемного завдання; повідомлення теми будівлі з вказівкою умов. Види конструювання: конструювання за зразком, конструювання за заданою темою, конструювання за власним задумом, конструювання за умовами, конструювання за моделями. Ігри з природнім матеріалом: ігри з водою, ігри зі снігом, ігри з піском. Створення умов для

ігор з природнім матеріалом. Роль вихователя у розвитку ігрової діяльності дітей.

Дидактичні ігри.

Особливості (сутність) дидактичної гри. Дидактичні ігри в педагогічних системах Ф. Фребеля, М. Монтесорі, Є. Тихеєвої. Дослідження проблеми дидактичної гри Л. Венгером, О. Усовою, В. Аванесовою, О. Янківською, Л. Артемовою.

Структура дидактичної гри: дидактичні та ігрові завдання, правила гри, ігрові дії, результат гри. Народні дидактичні ігри.

Види дидактичних ігор за характером матеріалу: ігри з предметами, настільно-друковані ігри, словесні ігри.

Класифікація дидактичних ігор за О. Сорокіною: ігри подорожі; ігри-доручення, ігри-припущення, ігри-загадки, ігри-бесіди.

Класифікація дидактичних ігор за характером ігрових дій (за В. Аванесовою): ігри-доручення; ігри з відшукуванням предметів; ігри з відгадуванням загадок; сюжетно-рольові дидактичні ігри; ігри у фанти. Педагогічне керівництво дидактичними іграми.

Комп'ютерна гра як різновид дидактичної гри. Поняття про комп'ютерно-ігровий комплекс (КІК). Комп'ютерні ігри та ігри-заняття. Вимоги до комп'ютерних програм для дітей дошкільного віку.

Навчання в дошкільному закладі та підготовка дитини до школи

Загальні основи дошкільної дидактики. Навчання дошкільників в працях Я.А. Коменського, Ф. Фребеля, К. Ушинського, О. Усової, О. Запорожця, Л. Венгера, М. Поддзь'якова.

Принципи навчання: спрямованість навчального процесу на розв'язання завдань навчання, виховання і розвитку, науковість процесу навчання, систематичність і послідовність процесу навчання; доступність викладання; наочність у навчальному процесі; активність і свідомість навчання; міцність засвоєння знань; формування вмінь і навичок; зв'язок навчання з життям.

Поняття «навчальна діяльність»; структура навчальної діяльності: навчальне завдання, планування, мотиви, навчальні дії, контроль, оцінка.

Типи навчання: пряме, проблемне, непряме, опосередковане.

Методи і форми організації навчання. Особливості навчальної діяльності дітей дошкільного віку. Класифікація методів навчання за джерелом знань: наочні, словесні, практичні. Наочні методи: спостереження, демонстрація. Словесні методи: розповідь, читання, бесіда. Практичні методи: вправи, ігри, прості досліди, моделювання.

За типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний), репродуктивний (відтворюючий), проблемний, дослідницький.

Форми навчання дітей дошкільного віку за організацією дітей: індивідуальна, групова (з підгрупою), фронтальна (з усією групою).

За провідною діяльністю розрізняють такі форми організації навчання дошкільників: дидактична гра, екскурсія, заняття. Призначення та структура дидактичної гри. Особливості її використання в різних вікових групах.

Екскурсія. Специфічне значення екскурсії. Структура екскурсії.

Заняття. Заняття як традиційна форма навчання у ДНЗ. Характерні ознаки заняття як форми навчання. За змістом навчання розрізняють види занять: з ознайомлення з навколишнім середовищем; з розвитку мовленнєвого спілкування; з формування елементарних математичних уявлень; з образотворчої діяльності; з фізичної культури; музичні.

За дидактичними цілями виокремлюють види занять: заняття із засвоєння дітьми нових знань; заняття із закріплення і систематизації досвіду дітей; контрольні заняття; комбіновані заняття; комплексні заняття; інтегровані заняття.

Структура заняття: організаційний момент, основна частина, підведення підсумків. Умови успішного навчання дітей на заняттях: добір методів і прийомів, тривалість заняття, обладнання заняття.

Зв'язок навчальних завдань на заняттях з іншими формами роботи.

Педагогічний процес у дошкільному навчальному закладі.

Функції педагогічного процесу: навчальна, виховна, розвивальна.
Закономірності педагогічного процесу: організаційна єдність навчання, виховання і розвитку; змістовна, організаційна та оперативно-технологічна цілісність; динамічність; залежність досягнутого рівня розвитку особистості від спадковості; єдність внутрішніх мотивів, зовнішніх і педагогічних стимулів; взаємозв'язок чуттєвого, логічного і практичного.

Структура. Складові педагогічного процесу: цілеспрямована педагогічна діяльність педагога; дитина, як об'єкт педагогічного впливу; зміст педагогічного процесу; організаційно-управлінський комплекс; педагогічна діагностика; результат педагогічного процесу; організація взаємодії із суспільним і природнім середовищем.

Особливості педагогічного процесу у дошкільному навчальному закладі, наявність головних структурних компонентів: гра, праця, навчальна діяльність.

Розвивальне середовище як складова педагогічного процесу. Складові розвивального середовища: архітектурно-ландшафтні та природничо-екологічні об'єкти; художні студії; ігрові та спортивні майданчики; конструктори; тематичні набори іграшок, посібників; аудіовізуальні та інформаційні засоби виховання і навчання..

Обов'язкові структурні компоненти розвивального середовища: продукти діяльності фахівців; результати діяльності персоналу дошкільного навчального закладу; результати участі дітей у створенні інтер'єру.

Використання комп'ютерної техніки в дошкільному навчальному закладі.

Планування педагогічного процесу. Види планування: перспективне і поточне (календарне). Принципи планування: актуальність, науковість, цілісність і логічність, перспективність, повторюваність і концентричність, систематичність і послідовність. Планування у різновікових групах. Критерії комплектування різновікових груп: комплектування на основі вікових ознак;

комплектування на основі індивідуальних особливостей; комплектування на основі урахування вікових та індивідуальних особливостей; комплектування на основі родинних стосунків.

Взаємозв'язок дошкільного навчального закладу зі школою. Підготовка дітей до навчання в школі. Необхідність наступності в навчанні в творах Й.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинського, В.О. Сухомлинського, С.Ф. Русової, Л.С. Виготського, Н.Ф. Виноградової, В.К. Котирло, С.О. Ладивір. Спеціальна і загальна підготовка (готовність) до навчання в школі. Компоненти загальної готовності до навчання в школі: мотиваційна готовність, емоційно-вольова готовність, психологічна готовність. Адаптація до шкільного навчання. Форми зв'язку дошкільного закладу і школи.

Взаємодія сім'ї і дошкільного навчального закладу у вихованні дітей. Законодавчі акти про укріплення сім'ї, охорону материнства і дитинства, про відповідальність сім'ї за виховання дітей. Роль сім'ї у формуванні особистості дитини. Провідні функції сім'ї: виховна, господарсько-побутова, емоційна, духовного спілкування, формування досвіду соціального життя. Особливості виховної функції сім'ї. Особливості сімейного виховання дошкільників. Труднощі виховання у молодих сім'ях. Батьківський авторитет. А.С. Макаренко про батьківський авторитет. Типи батьківського авторитету.

Педагогічна культура батьків, її компоненти.

Виховання батьків. Правила спілкування педагога з батьками. Етапи виховної роботи з батьками. Форми роботи дошкільного навчального закладу із сім'єю.

Орієнтовні питання до вступних випробувань з курсу „Дошкільна педагогіка”

1. Характеристика системи народної освіти в Україні.
2. Основні поняття (категорії) дошкільної педагогіки.
3. Джерела розвитку дошкільної педагогіки
4. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.
5. Загальні закономірності розвитку особистості.
6. Вплив середовища на розвиток особистості.
7. Сучасні концепції періодизації дошкільного дитинства.
8. Особливості виховання дітей другого року життя.
9. Особливості виховання та розвитку дітей третього року життя.
10. Завдання та засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку.
11. Режим дня дитини, особливості його побудови і організації в дошкільних навчальних закладах і вдома.
12. Зміст і завдання розумового виховання дітей дошкільного віку.
13. Засоби розумового виховання дітей дошкільного віку.
14. Поняття про сенсорний розвиток дитини.
15. Завдання і зміст сенсорного виховання дітей дошкільного віку.
16. Зміст та завдання морального виховання дітей дошкільного віку.
17. Характеристика методів морального виховання дітей дошкільного віку.
18. Особливості трудової діяльності дошкільників.
19. Види та форми організації праці дітей в ДНЗ.
20. Завдання та засоби естетичного виховання дітей дошкільного віку.
21. Гра - провідна діяльність дитини дошкільного віку.
22. Класифікації дитячих ігор.
23. Передумови розвитку сюжетно-рольової гри в ранньому віці.
24. Театралізовані ігри дітей дошкільного віку, їх види та методика керівництва.
25. Дидактичні ігри: сутність, особливості, структура.
26. Методи і форми організації навчання дітей дошкільного віку.
27. Особливості навчальної діяльності дітей дошкільного віку.
28. Класифікація методів навчання за джерелом знань.
29. Спеціальна і загальна підготовка (готовність) дитини до навчання в школі.
30. Взаємодія сім'ї і дошкільного навчального закладу у вихованні дітей.

**Програма вступних випробувань для студентів ОКР «Бакалавр»
з курсу «Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного
віку»**

1. Предмет теорії і методики фізичного виховання дітей від народження до шести років.

Предмет та основні завдання курсу. Характеристика основних понять. Зв'язок теорії фізичного виховання з іншими науковими дисциплінами. Природничо-наукові основи курсу. Основні методи наукових досліджень в галузі фізичного виховання.

Становлення системи фізичного виховання.

Етапи розвитку теорії та методики фізичного виховання. Актуальні проблеми фізичного виховання дітей дошкільного віку в працях педагогів минулого (Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, Ж.Ж. Руссо, П.Ф. Лесгафт, Є.А. Аркін, К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський).

Основні джерела розвитку теорії фізичного виховання. Сучасні проблеми теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Характеристика завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Комплексний підхід у реалізації завдань з фізичного виховання. Характеристика оздоровчих, освітніх та виховних завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Валеологічна спрямованість завдань з фізичного виховання. Роль дошкільних навчальних закладів у вирішенні завдань з фізичного виховання.

Характеристика засобів фізичного виховання.

Характеристика засобів фізичного виховання дошкільнят: сили природи (сонце, повітря і вода); гігієнічні фактори (розпорядок процесів життєдіяльності, харчування, особиста та громадська гігієна); фізичні вправи (масаж, рефлекторні вправи, пасивні, пасивно-активні та активні фізичні вправи). Характеристика фізичних вправ: поняття про зміст, структуру і

техніку фізичних вправ, просторова характеристика, просторово-часова та часова характеристика. Класифікація фізичних вправ. Вимоги до вибору фізичних вправ.

Закономірності формування рухових навичок у дітей.

Етапи навчання дітей руховим діям: початкове розучування рухової дії, поглиблене розучування, закріплення та удосконалення рухових дій. Поняття про рухові вміння та навички, умови їх формування. Закономірності формування рухових навичок (інтерференція, фазовість, хвилеподібність, вроджений автоматизм). Взаємозв'язок формування рухових навичок та розвитку фізичних якостей: швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості, окоміру у дітей дошкільного віку. Особливості добірки фізичних вправ для розвитку фізичних якостей.

Дидактичні основи навчання дошкільників руховим діям.

Єдність навчання, виховання та розвитку дітей в процесі фізичного виховання. Специфіка реалізації принципів навчання у фізичному вихованні. Методи і прийоми навчання фізичним вправам. Співвідношення дидактичних методів та прийомів навчання на різних етапах навчання дошкільників руховим діям.

Вікові особливості дітей раннього та дошкільного віку.

Закономірності фізичного розвитку дитячого організму: інтенсивність фізичного розвитку; висока пластичність та чутливість по відношенню до подразників зовнішнього середовища; напруженість процесів обміну речовин; тісна взаємодія фізичного та психічного розвитку дітей. Характеристика особливостей розвитку та удосконалення функцій органів та систем дитячого організму в процесі виконання фізичних вправ.

Особливості методики використання засобів фізичного виховання.

Гімнастика у навчанні дітей фізичним вправам.

Гімнастика як засіб фізичного виховання. Види гімнастики: *загальнорозвивальні види* (гігієнічна, корегуюча, основна гімнастика), *гімнастика зі спортивною спрямованістю* (акробатика, художня гімнастика,

спортивна гімнастика), *спеціально-прикладні види* (виробнича гімнастика, гімнастика з професійною спрямованістю та лікувальна гімнастика). Особливості використання загальнорозвивальних видів гімнастики у дошкільному навчальному закладі. Зміст та методика навчання дітей різних вікових груп вправам з шикування та перешікування, загальнорозвивальним та танцювальним вправам.

Порівняльний аналіз альтернативних програм навчання та виховання дітей дошкільного віку з відповідних розділів («Малятко», «Дитина», «Українське дошкілля» та «Базовий компонент дошкільної освіти»).

Методика навчання основним рухам.

Види основних рухів та їх характеристика (ходьба, біг, лазіння, стрибки, метання, вправи у рівновазі). Техніка виконання основних рухів. Методика навчання дітей основним рухам, послідовність добірки фізичних вправ для формування у дітей різних вікових груп рухових умінь та навичок з основних рухів. Використання підготовчих та допоміжних вправ. Прийоми страхування та попередження травматизму. Аналіз програм виховання і навчання дітей в дошкільному навчальному закладі, Базового компоненту дошкільної освіти з розділу „Основні рухи”. Ускладнення засобів різних вікових групах у відповідності до вікових можливостей дітей та завдань рухової підготовленості.

Вправи спортивного характеру.

Комплексний вплив вправ спортивного характеру на всебічний розвиток дітей. Види спортивних вправ. Правила вибору вправ спортивного характеру. Поетапність ознайомлення старших дошкільників з вправами спортивного характеру (підготовчий період, допоміжний та основний). Особливості методики розучування вправ спортивного характеру. Правила поведінки дітей та попередження травматизму.

Ігри з елементами спорту.

Вплив ігор з елементами спорту на зміцнення здоров'я, підвищення рівня рухової підготовленості та розвиток фізичних якостей. Методика

навчання дітей іграм спортивного характеру. Обладнання та інвентар. Техніка, правила та тактика ігор спортивного характеру. Дозування навантажень. Правила поведінки дітей та попередження травматизму.

Рухливі ігри.

Характеристика рухливої гри як засобу та методу фізичного виховання дітей. Поняття про рухливу гру, її структура. Класифікація рухливих ігор, основні види ігор. Значення рухливих ігор для всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Видатні педагоги про роль рухливої гри.

Особливості методики проведення рухливих ігор.

Вибір рухливих ігор для дітей дошкільного віку. Ускладнення та варіативність рухливих ігор. Підготовка вихователя та підготовка дітей до рухливої гри. Організація та керівництво рухливою грою: пояснення змісту та правил гри; прийоми розподілу ролей у грі; регулювання фізичного навантаження; підведення підсумків та оцінка діяльності дітей. Методика проведення рухливих ігор у різних вікових групах.

Українські народні рухливі ігри.

Українські народні рухливі ігри як дієвий засіб всебічного розвитку дітей дошкільного віку в умовах національного відродження. Види ігор та їх характеристика: сезонно-обрядові (хороводні), побутові, ігри-забавлянки, ігри-забави (змагального типу), ігри-ловітки. Особливості методики проведення українських народних рухливих ігор. Використання малих фольклорних жанрів при проведенні народних рухливих ігор: заклички до сил природи та до дітей, зговірки, лічилки, мирилки, мовчанки, прислів'я та приказки. Ознайомлення дітей з народними атрибутами до ігор.

Основні форми роботи з фізичного виховання у дошкільних навчальних закладах.

Фізичне виховання дітей раннього віку

Особливості розвитку моторики дітей раннього віку. Завдання фізичного виховання дітей 1-го, 2-го та 3-го років життя. Особливості застосування засобів фізичного виховання в роботі з дітьми раннього віку.

Характеристика форм роботи з фізичного виховання та методика їх проведення.

Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня дітей дошкільного віку.

Види фізкультурно-оздоровчих заходів. Правила добору фізичних вправ для ранкової гімнастики. Особливості складання комплексу ранкової гімнастики для дітей різних вікових груп. Зміст та структура ранкової гімнастики. Методика проведення ранкової гімнастики в різних вікових групах.

Структура гігієнічної гімнастики з елементами корекції, особливості проведення в різних вікових групах.

Обґрунтування необхідності проведення малих форм активного відпочинку. Варіанти проведення фізкультхвилинок та фізкультпауз.

Заняття з фізичної культури – основна форма роботи з фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу.

Типи занять. Обґрунтування типового плану побудови занять з фізичної культури. Способи організації дітей. Шляхи регулювання фізичних, емоційних та психічних навантажень на заняттях. Методика проведення занять з фізичної культури в різних вікових групах, у змішаних групах.

Значення занять з фізичної культури на повітрі. Особливості організації та варіанти проведення занять на повітрі. Зміст занять з фізичної культури на повітрі в різні пори року.

Забезпечення рухової активності дітей дошкільного віку в повсякденному житті.

Поняття «рухова активність». Види рухової активності: цілеспрямована та довільна. Якісна та кількісна характеристика рухової активності дітей. Дослідження проблеми рухової активності. Поняття про активний та пасивний руховий режим. Характеристика різних форм роботи з фізичного виховання в повсякденному житті: піші переходи та екскурсії за межі дошкільного закладу; фізкультурні розваги та свята; дні здоров'я; самостійна рухова діяльність, індивідуальна робота з дітьми, рухливі ігри, канікули.

Організація фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Планування та облік роботи з фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі.

Значення планування та обліку роботи в ДНЗ. Основні вимоги до планування. Реалізація дидактичних принципів при розподілі програмового матеріалу у перспективному плані. Оперативне планування. Облік роботи з фізичного виховання (попередній, поточний, рубіжний).

Організація та керівництво системою фізичного виховання в ДНЗ.

Функціональні обов'язки завідуючої, методиста, медичного працівника, вихователя, інструктора з фізичного виховання, музичного керівника. Проведення лікарсько-педагогічного контролю за системою фізичного виховання. Види контролю за системою фізичного виховання в ДНЗ. Методика діагностики рухової підготовленості та стану здоров'я дітей дошкільного віку. Методика визначення рівня фізичного навантаження на дітей в процесі виконання рухових дій. Метод пульсометрії.

Зв'язок сім'ї та ДНЗ в роботі з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку.

Значення співпраці з родинами в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Характеристика форм роботи з батьками: індивідуальні та групові консультації; батьківські збори; семінари; конференції, „ярмарки ідей”; лекції; відвідування сімей тощо. Шляхи залучення батьків до співпраці. Особливості організації фізичного виховання дітей в умовах сім'ї.

**Орієнтовні питання до вступних випробувань з курсу
„Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку”**

1. Розкрийте основні поняття теорії фізичного виховання: «фізичний розвиток», «фізична підготовленість», «фізичне виховання», «фізична культура», «фізкультурна освіта».
2. Охарактеризуйте засоби фізичного виховання.
3. Розкрийте освітні та виховні завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку.
4. Розкрийте оздоровчі завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку.
5. Народна педагогіка про мету, завдання і зміст фізичного виховання дітей дошкільного віку.
6. Розкрийте значення рухливих ігор для всебічного гармонійного розвитку дітей (П.Ф. Лесгафт, Є.А. Аркін, С.Ф. Русова, К.Д. Ушинський).
7. Розкрийте значення українських народних рухливих ігор як засобу фізичного виховання дошкільників.
8. Обґрунтуйте необхідність створення режиму оптимальної рухової діяльності дітей в дошкільному навчальному закладі. Дослідження проблеми.
9. Охарактеризуйте методи і прийоми навчання дітей фізичним вправам.
10. Розкрийте значення спортивних вправ та ігор для всебічного розвитку дитини.

**Програма вступних випробувань для студентів ОКР «Бакалавр»
з курсу „Методика ознайомлення дітей з природою”.**

Теоретико-методичні засади методики ознайомлення дітей з природою.

Становлення і розвиток методики ознайомлення дітей з природою.

Методика ознайомлення дітей з природою як наука про використання природи у вихованні та всебічному розвитку дітей дошкільного віку. Вплив факторів природи на особистість.

Використання природи у вихованні дітей дошкільного віку в історії західної прогресивної педагогіки. Я.А. Коменський про необхідність ознайомлення дітей з природою з раннього віку. Ж.Ж. Руссо про значення спілкування з природою для виховання дітей. Погляди Й.Г. Песталоцці на значення природи у розумовому розвитку дітей. Використання природи як джерела розумового і морального виховання у педагогічній системі Ф. Фребеля. Погляди М.М. Монтесорі на природу як фактор виховання.

К.Д. Ушинський про значення використання природи у початковому навчанні дітей: виховання інтересу і любові до природи, патріотичних почуттів, розвиток спостережливості, логічного мислення, формування реалістичних уявлень про природу. К.Д. Ушинський про методику розглядання предметів оточуючого світу.

Розвиток Є.М. Водовозовою поглядів К.Д. Ушинського на роль природи у вихованні дітей дошкільного віку. Зміст спостережень з дітьми в природі, ознайомлення з працею дорослих.

С.Ф. Русова, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський про роль природи у формуванні особистості дитини.

Завдання ознайомлення дітей з природою.

Природа як фактор загального фізичного і психічного розвитку дитини. Сенсорний розвиток дитини в процесі спілкування з природою. Формування обстежувальних дій, засвоєння дітьми сенсорних еталонів.

Вирішення завдань розумового виховання в процесі ознайомлення дітей з природою: формування системи реалістичних знань про предмети і явища природи. Дослідження з проблеми. Системність знань про природу як одна з основ розумового розвитку. Формування системи знань на рівні уявлень і елементарних понять. Формування наочно-образного, образного, логічного мислення в процесі ознайомлення з природою, удосконалення аналізу і синтезу, розвиток операцій порівняння і класифікації, умінь дітей робити узагальнення. Розвиток мови дітей.

Розвиток пізнавальних інтересів дітей. Роль знань, їх поступове ускладнення у формуванні пізнавальних інтересів. Активна пізнавальна діяльність дітей як умова формування пізнавального інтересу. Дослідження з проблеми.

Екологічне виховання дошкільників – перша сходинка в системі екологічного виховання особистості. Принципи і завдання екологічного виховання дошкільників. Дослідження з проблеми.

Виховання у дітей любові до праці в природі (вирощування рослин, догляд за тваринами тощо), поваги до праці дорослих і бережного ставлення до її результатів.

Естетичне виховання дітей засобами природи. Виховання у дітей естетичних уявлень, розвиток естетичних почуттів. Сучасні дослідження з проблеми.

Зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з природою в дошкільному навчальному закладі.

Принципи відбору знань дітей дошкільного віку про природу. Принцип виховуючого та розвиваючого характеру знань (відбір знань з урахуванням мети виховання, психічних можливостей дітей та завдань ознайомлення дітей з природою).

Принцип науковості: відбір змісту системи знань для дітей дошкільного віку, виходячи з основних природознавчих ідей і понять (поняття єдності організму та середовища, взаємозв'язку всіх елементів

природи, самоорганізації і розвитку природних систем тощо). Формування реалістичних, різнобічних знань дітей про природу („нежива природа”, рослини, тварини). Ознайомлення дітей із зв'язками та залежностями в природі. Формування знань про зміни в природі, про роль людини у перетворенні природи. Зв'язок принципу науковості з принципом енциклопедичності знань.

Принцип доступності: Доступність матеріалу для сприймання й розуміння його дошкільниками, формування у дітей системи уявлень і найпростіших понять про природу. Відбір типового матеріалу. Що забезпечує формування системності знань.

Краєзнавчий принцип у відборі матеріалу. Конкретизація матеріалу відповідно до місцевих умов проживання дитини.

Загальна характеристика змісту знань дітей про природу, умінь і навичок щодо вирощування рослин, догляду за тваринами, природоохоронної діяльності в природі.

Структура діючих програм навчання і виховання дітей дошкільного віку в дошкільному закладі. Характеристика розділу з ознайомлення дітей з природою. Поступове ускладнення програмового матеріалу в залежності від вікової групи дітей. Концентричний принцип розташування матеріалу, що забезпечує повторність знань, поглиблення їх на кожному ступені вивчення матеріалу. Розташування матеріалу за принципом сезонності. Розташування матеріалу за сферами розвитку дитини, видами діяльності.

Куточок природи та ділянка дитячого садка як основна база ознайомлення дітей з природою.

Необхідність організації куточка природи, його навчально-виховне значення. Розміщення і обладнання куточка природи. Створення науково-природничого центру в куточку природи. Вимоги до його обладнання.

Правила підбору об'єктів для куточка природи: врахування можливостей утримання об'єкта в умовах жилого приміщення, безпечність

для дітей, відповідність вимогам програм, доступність для догляду тощо. Постійні та тимчасові мешканці куточка природи.

Кімнатні рослини куточка природи і зимового саду (декоративно-листяні, красиво-квітучі, цибулинні, виткі, ампельні, сукуленти): походження рослин, біологічна характеристика, особливості догляду, використання.

Утримання риб у куточку природи. Риби місцевих водойм і екзотичні риби, їх біологія, умови утримання. Влаштування акваріуму і догляд за ним.

Птахи в куточку природи. Утримання в куточку природи папуг, канарок, щиглів, їх біологія та умови утримання.

Ссавці – постійні мешканці куточка природи: морська свинка, хом'ячок. Біологія тварин та умови утримання.

Тимчасові мешканці куточка природи: безхребетні тварини (молюски, ракоподібні, комахи) та хребетні (земноводні, плазуни, ссавці, птахи). Біологія тварин та умови утримання. Сезонні зміни в об'єктах куточка природи

Навчально-виховне значення ділянки дитячого садка. Вимоги до планування й озеленення ділянки. Планування ділянки. Підбір дерев і кущів для озеленення ділянки, їх біологія і агротехніка.

Квітники та газони на ділянці дитячого садка, їх види і влаштування. Підбір декоративних квітникових рослин: багаторічних, дворічних, однорічних з урахуванням термінів цвітіння та естетичного вигляду. Біологія і агротехніка вирощування. Створення куточків дикоростучих рослин на території дитячого садка. Особливості планування місця, висадки та догляду за рослинами лісу, луків, водойми.

Вимоги до плодового саду на ділянці дитячого садка. Планування саду, підбір плодових дерев та ягідних кущів. Посадка саду та догляд за ним у різні пори року.

Город на ділянці дитячого садка, його планування. Підбір овочевих культур, їх біологія та агротехніка.

Приваблювання птахів на ділянці в різні пори року. Влаштування годівниць, поїлок, штучних гніздівель.

Методи ознайомлення дітей з природою.

Загальна класифікація методів ознайомлення дітей з природою. Залежність вибору методів і прийомів навчання від змісту знань, конкретних завдань розвитку особистості й особливостей пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку.

Спостереження – основний метод ознайомлення дітей з природою.

Види спостережень за характером пізнавальних завдань(первинні, повторні, порівняльні, заключні); за тривалістю (короткотривалі, довготривалі, систематичні спостереження за змінами і розвитком природи): за способом організації (планові, за ініціативою дітей, колективні, індивідуальні). Зміст місце і значення різного виду спостережень у кожній віковій групі дітей у ДНЗ та сім'ї.

Особливості організації і методика керівництва спостереженнями різного виду. Відбір матеріалу для спостережень. Створення умов для проведення спостережень. Схема розгляду рослин і тварин. Прийоми керівництва спостереженнями дітей в різних вікових групах.

Наочні методи ознайомлення дітей з природою. Використання ілюстративного матеріалу в ознайомленні дітей з природою. Види ілюстративного матеріалу, місце, значення, підбір і методика використання в різних вікових групах. Своєрідність використання репродукцій пейзажу, натюрморту в роботі з дітьми дошкільного віку.

Технічні засоби в ознайомленні дітей з природою, їх значення. Характеристика аудіовізуальних, візуальних та адитивних технічних засобів та методика їх використання в ознайомленні дітей з природою. Можливості використання комп'ютерної техніки в ДНЗ та сім'ї.

Метод моделювання в ознайомленні дітей старшого дошкільного віку з природою. Роль методу у формуванні уявлень дітей про об'єкти і явища природи, засвоєнні дітьми знань про причиново-наслідкові зв'язки і

залежності в природі. Зв'язок моделювання зі спостереженнями та іншими методами.

Практичні методи ознайомлення дітей з природою. Праця дітей як один з основних методів ознайомлення з природою, її своєрідність, навчально-виховне значення. Педагогічні та гігієнічні вимоги до праці дітей в природі.

Види праці дітей в природі – вирощування рослин, догляд за тваринами, охорона природи. Зміст праці дітей в різних вікових групах. Форми організації праці дітей: доручення, чергування, колективна праця. Методика керівництва різними формами організації праці дітей.

Нескладні досліди як метод ознайомлення дітей з природою. дослід як своєрідний вид спостереження, що організовується у спеціально створених умовах і передбачає пошукові дії дітей. Значення дослідів у практиці засвоєння дітьми нескладних причинно-наслідкових зв'язків і залежностей у природі, розвитку пізнавальної активності дітей. Структура дослідів. Методика організації та проведення дослідів. Зміст дослідів, що проводяться з об'єктами «неживої» природи, рослинами, тваринами. Виховання турботливого ставлення до об'єктів природи у дітей під час проведення дослідів.

Гра як метод ознайомлення дітей з природою. Роль і місце різноманітних ігор у збагаченні, закріпленні, систематизації й узагальненні знань дітей про природу.

Творчі рольові ігри, що відображають уявлення дітей про природу («Зоопарк», «Мауглі у джунглях», «Подорож у Космосі» тощо). Керівництво сюжетно-рольовими іграми дітей.

Використання будівельно-конструктивних для вивчення властивостей природних матеріалів: води, піску, снігу, льоду, листям, насінням та плодами дерев та кущів. Створення умов для ігор з природними матеріалами. Методика керівництва іграми дітей з природними матеріалами.

Дидактичні ігри та їх роль в ознайомленні дітей з природою. своєрідність дидактичних ігор природничого змісту. Види дидактичних ігор, структура, зміст та методика проведення в різних вікових групах.

Рухливі ігри. Закріплення уявлень дітей про характерні особливості зовнішнього вигляду, способу пересування, спілкування між собою тварин. Використання вправ та ігор імітаційного характеру на заняттях з ознайомлення дошкільників з природою.

Словесні методи ознайомлення дітей з природою.

Розповіді вихователя про предмети та явища природи, їх значення та місце в системі формування знань дітей про природу. Вимоги до розповідей вихователя про природу. Види розповідей, методика їх використання у навчально-виховному процесі.

Дитяча художня література як метод ознайомлення з природою. вимоги до дитячої природознавчої книги. Реалістичні та фантастичні твори письменників класиків і сучасних письменників про природу для дітей дошкільного віку. Методика використання природознавчої літератури в різних вікових групах. Загальна характеристика сучасних дитячих природознавчих журналів.

Бесіда як метод ознайомлення дітей з природою. Види бесід з дітьми про природу (вступна, супровідна, тематична, заключна) і їх зміст. Вимоги до проведення бесід, методика їх проведення. Роль бесід у систематизації знань дітей про природу.

Місце кожного методу в ознайомленні дітей з природою. Використання методів в системі для взаємодоповнення інформації та вражень при ознайомленні дітей з природою.

Форми організації та планування роботи з ознайомлення дітей з природою.

Загальна характеристика основних форм ознайомлення дітей з природою. Необхідність використання різноманітних форм навчання у навчально-виховному процесі ДНЗ та сім'ї.

Заняття як важлива форма ознайомлення дітей з природою. значення і місце занять у системі роботи з ознайомлення дітей різних вікових груп з природою. зміст знань, умінь і навичок, що формуються на заняттях з природознавства, виходячи з вимог програми. Відбір матеріалу для занять. Єдність виховних та освітніх завдань, що здійснюються на заняттях з ознайомлення дітей з природою.

Використання різноманітних методів і прийомів на заняттях, відповідно до завдань програми, місця заняття у системі роботи, віку дітей, їх пізнавальних потреб та інтересів. Типи занять за їх місцем у системі роботи зознайомлення дітей з природою: формування початкових уявлень , збагачення та розширення знань, узагальнення та систематизація знань дітей на заняттях. Методика проведення занять різного типу.

Своєрідність вимог до організації і проведення природознавчих занять. Особливості проведення занять з дітьми молодшого, середнього та старшого дошкільного віку. Система і послідовність занять, пов'язаних з природою, у різні пори року. Використання на заняттях знань дітей, що отримані ними у повсякденному житті. Зв'язок занять з іншими формами роботи.

Експедиції як особливий вид занять. Місце експедицій в системі роботи щодо ознайомлення дітей з природою в умовах дитячого садка та сім'ї. Зміст експедицій, їх тематика. Структура експедиції. Методика проведення експедицій. Підготовка вихователя до експедиції. Визначення програмових завдань, місця маршруту експедиції, підбір обладнання для збору і розміщення природного матеріалу. Підготовка дітей до експедиції. Поєднання різноманітних методів і прийомів роботи з дітьми в ході експедиції. Організація діяльності дітей на експедиції: пізнавальної, ігрової, трудової.

Цільова прогулянка як форма організації роботи з ознайомлення дітей з природою. відмінність цільової прогулянки від експедиції. Зміст спостережень на цільових прогулянках. Методика проведення цільової прогулянки в природі.

Повсякденні прогулянки на ділянці дитячого садка, їх значення та місце в системі роботи з ознайомлення дітей з природою. організація спостережень за об'єктами і явищами природи на прогулянці. Форми організації спостережень. Керівництво самостійними спостереженнями дітей. Організація та керівництво іграми дітей з природними матеріалами на прогулянках у різні пори року. Праця дітей на ділянці під час прогулянок.

Засоби фіксації знань дітей про природу.

Календар природи і календар погоди, методика їх ведення. Відображення вражень дітей у малюнках чи інших видах зображувальної діяльності. Складання нескладних колекцій зі старшими дошкільниками. Організація свят в природі.

Планування й облік роботи з ознайомлення дітей з природою.

Значення та основні принципи планування роботи з ознайомлення дітей з природою. планування системи занять на сезон. Поступове ускладнення матеріалу. Відбір методів проведення занять, що забезпечують засвоєння дітьми системи знань, формування пізнавальної активності та інтєксив, практичних умінь та навичок спілкування з природою. встановлення зв'язків занять з основ природознавства із заняттями з інших розділів програми. Розробка системи комплексних занять. Встановлення зв'язку при плануванні системи занять з роботою у повсякденному житті. Види планів. Структура плану методиста дошкільного навчального закладу, вихователя. Облік виконаної роботи та досягнень дітей.

**Орієнтовні питання до вступних випробувань з курсу
«Методика ознайомлення дітей з природою»**

1. Роль природи у формуванні особистості дитини.
2. Методи ознайомлення дітей з природою: загальна характеристика, взаємозв'язок.
3. Форми організації роботи по ознайомленню дітей з природою
4. Порівняльна характеристика екскурсій в природі та цільових прогулянок як форм ознайомлення дітей з природою.
5. Види та зміст праці дітей в природі в різних вікових групах
6. Характеристика занять як форми організації роботи з ознайомлення дітей з природою.
7. Засоби фіксації знань дітей про природу.
8. Дидактичні ігри як метод ознайомлення дітей з природою.
9. Структура повсякденних та цільових прогулянок в природу.
10. Куточок природи: вимоги до розташування та обладнання, зміст діяльності дітей в ньому.

Програма вступних випробувань з курсу «Дошкільна лінгводидактика»

Теоретико-методологічні засади дошкільної лінгводидактики.

Дошкільна лінгводидактика як наука (А.М. Богуш, С.У. Гончаренко, М.М. Шанський). Завдання курсу з дошкільної лінгводидактики у фаховій підготовці майбутніх вихователів.

Мова як суспільне явище, суспільний характер походження мови, мова як засіб спілкування, взаємозв'язок мови й мислення, слово і поняття; мова та історія: мова і поезія, роль чуттєвого досвіду в розвитку мовлення, практика – критерій істини.

Психологічні аспекти мовлення у працях українських вчених (Б.Ф. Баєв, Г.С. Костюк, О.І. Синиця, В.А. Семиченко та ін.). Психолінгвістика про розвиток мовлення дітей (О.О. Леонт'єв, І.О. Зимня, О.М. Шахнарович).

Лінгвістика – теоретичне підґрунтя дошкільної лінгводидактики. Функції мови і мовлення: комунікативна, номінативна, експресивна, гносеологічна, сигніфікативна та ін. Текст як основне лінгвістичне поняття лінгводидактики; ознаки тексту; засоби зв'язку в тексті. Стили мовлення. Нормативність в культура мовлення.

Педагогіка як база лінгводидактики. Використання категорій педагогіки (навчання, розвиток, формування, принципи, методи, прийоми, форми, фактори, умови, виховання) в методиці навчання дітей рідної мови.

Методи наукового дослідження в методиці: спостереження, бесіда, психолого-педагогічний експеримент, діагностичні методики.

Навчально-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку.

Пізнавальна діяльність дітей. Мовленнєва діяльність, її характеристика (Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, І.О. Зимня, О.О. Леонт'єв). Навчально-мовленнєва діяльність, її специфіка на етапі дошкільного дитинства. Взаємозв'язок пізнавальної і навчально-мовленнєвої діяльності дітей. Структура навчально-мовленнєвої діяльності. Мовленнєві вміння і навички.

Мовленнєві ситуації. Мовленнєва активність. Мовна і мовленнєва компетенція, їх види і характеристика. Формування оцінно-контрольних дій у навчально-мовленнєвій діяльності.

Закономірності та принципи розвитку мовлення, навчання дітей рідної мови.

Мовленнєве середовище, розвивальний потенціал мовленнєвого середовища. Мовлення дорослих (батьків, вихователів) та його вплив на мовлення дітей. Мовлення однолітків та старших за віком дітей і його вплив на мовлення дітей.

Закономірності розвитку мовлення дітей (Л.П. Федоренко): управління мускулами мовного апарату, засвоєння лексичних і граматичних знань, виразності мовлення, чуття мови, координація в розвитку усного і писемного мовлення.

Специфічні особливості мовлення дітей молодшого дошкільного віку: домінуючий тип мовлення, загальна пом'якшеність мовлення, характеристика словника і граматичної правильності мовлення, ситуативність мовлення, співвідношення соціалізованого та егоцентричного мовлення; провідний вид спілкування як діяльності (А.Є. Аркін, М.І. Лісіна, Д.Б. Ельконін); форми і функції мовлення. Статеві відмінності мовлення хлопчиків і дівчаток. Базисна характеристика мовлення дітей 4 років.

Особливості мовлення дітей середнього дошкільного віку. Досягнення мовленнєвого розвитку: надзвичайна мовленнєва активність, нестійкість вимови, словотворчість, допитливість (чомучки); провідний вид спілкування; специфіка засвоєння словника і граматичної правильності мовлення; співвідношення ситуативного і контекстного мовлення (З.Істоміна і Г.М. Леушина); поява нових типів зв'язного мовлення; функції і форми мовлення. Базисна характеристика мовлення дітей 5 років.

Характеристика мовлення дітей старшого дошкільного віку. Досягнення в розвитку мовлення дітей цього віку. Провідний вид спілкування. Функції і форми мовлення. Періодизація мовленнєвого

розвитку дітей (А.К. Маркова, Т.О. Пироженко, Д.Б. Ельконін). Базисна характеристика мовлення випускника дошкільного закладу освіти.

Принципи засвоєння і навчання дітей рідної мови. Врахування загальнодидактичних принципів навчання: принцип виховуючого навчання, єдності навчання з життям, теорії з практикою, усвідомленість, послідовність, систематичність, науковість, наочність, творча активність, доступність, міцність засвоєння знань, урахування індивідуальних особливостей дітей.

Методичні принципи навчання. Загальні принципи: принцип уваги до матерії мови, розуміння мовних значень, оцінки виразності мовлення, розвитку чуття мови, випереджуючого розвитку усного мовлення, поступового прискорення темпів збагачення мовлення.

Часткові методичні принципи: комунікативна спрямованість навчання, навчання мовлення як діяльність, активна мовленнєва практика, організація спостережень над мовним матеріалом, комплексний підхід до розвитку всіх аспектів мови, мотивація мовної діяльності, вплив художньої літератури на мовний розвиток дітей (А.М. Богуш, В.Л. Скалкін).

Спеціальні методичні принципи.

Мовленнєве спілкування вихователя як комунікативний фактор розвитку мовлення дітей.

Спілкування як загальна психологічна основа виховання. Педагогічне спілкування як фактор становлення особистості дитини і розвитку мовлення. Структура мовленнєвого спілкування вихователя як комунікативного фактору розвитку мовлення дитини: емоційні контакти, контакти у ході спільних дій, голосові контакти (М.І. Лісіна).

Стратегія побудови особистісно-орієнтованого спілкування. Принципи організації вихователем мовленнєвого спілкування з дітьми.

Структура мовленнєвої комунікації. Психологічні особливості побудови мовленнєвого висловлювання. Функції, форми мовленнєвих висловлювань вихователя. Вимоги до якостей професійного мовлення. Етапи здійснення і прийоми управління мовленнєвим контактом. Невербальна

комунікація вихователя в міжособистісному спілкуванні. Особливості мовленнєвого спілкування вихователя з дітьми різного віку.

Структура комунікативних умінь вихователя. Народознавчий компонент професійного мовленнєвого спілкування з дітьми. Індивідуальний тренінг професійного мовленнєвого спілкування з дітьми.

Завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку мовлення дітей.

Завдання дошкільних навчальних закладів у розвитку мовлення: розвиток загальної мовної культури й культури спілкування, розвиток зв'язного мовлення (діалогічного та монологічного), збагачення, уточнення й закріплення словника, виховання звукової культури мови, формування граматичної правильності мови.

Зміст і завдання роботи з розвитку мовлення в сучасних програмах виховання дітей в дошкільних навчальних закладах. Базовий компонент мовленнєвого розвитку дошкільника.

Засоби реалізації програми. Мовлення вихователя як засіб розвитку мовлення дітей. Значення мовлення вихователя й вимоги до нього: змістовність, точність, логічність, доступність, багатство словника, чиста звуковимова, виразність, образність, відповідність нормам літературної вимови. Вимоги до мовлення дітей.

Форми роботи з розвитку мовлення в дошкільному закладі: навчання на заняттях, навчання і розвиток мовлення дітей у повсякденному житті.

Заняття як основна форма навчання дітей рідної мови. Види занять. Особливості занять з розвитку мовлення. Специфіка занять у різновікових і цілодобових групах дошкільного закладу.

Методи й прийоми розвитку та навчання рідної мови в дошкільному закладі. Наочні методи навчання. Взаємозв'язок слова і наочності. Словесні методи навчання. Практичні та ігрові методи навчання. Взаємозв'язок і взаємозалежність методів навчання. Прийоми навчання дітей рідної мови.

Зразок мовлення вихователя й вимоги до нього. Запитання вихователя й вимоги до них. Вимоги до відповідей дітей.

Умови успішного виконання програми з розвитку мовлення.
Дидактичний та наочний матеріал з розвитку мовлення.

Історичний огляд становлення і розвитку дошкільної лінгводидактики.

Становлення і розвиток дошкільної лінгводидактики в Україні.

Становлення і розвиток дошкільної лінгводидактики в Україні в ХІХ та першій половині ХХ ст. Софія Русова – фундатор методики навчання дітей рідного мовлення в українському дитячому садку. Концепція мовної освіти дітей дошкільного віку в Україні: єдність біологічного і соціального в мовленнєвому розвитку дітей: співвідношення діалектного і літературного мовлення; форми і методи навчання дітей рідної мови.

І.І. Срезневський та його книги «Запорозька старовина» і «Про вивчення рідної мови взагалі й особливо в дитячому віці». Правила розвитку мовлення. Вчення К.Д. Ушинського про рідну мову. Стаття і книга «Рідне слово». Лінгводидактична концепція К.Д. Ушинського. Рідномовні обов'язки Івана Огієнка. Лесіна граматики. О. Ольжич про навчання «Українського дошкілля». Вчення О.О. Потебні, М. Грушевського з навчання і розвитку рідного мовлення дітей. В.О. Сухомлинський та його лінгводидактичні погляди. Книга «Серце віддаю дітям». Навчання дітей 6 років рідної мови в школі під блакитним небом.

Основні напрямки розвитку мовлення дітей раннього і дошкільного віку.

Становлення і розвиток мовлення дітей раннього віку.

Значення мови в розвитку дітей раннього віку. Необхідність цілеспрямованого керівництва розвитком мовлення дітей з боку дорослих.

Становлення мови дітей першого року життя. Особливості домовного періоду. Розвиток голосових реакцій (гукання, гуління, трелі, белькіт),

наслідування звуків і слів. Розвиток розуміння мовлення оточуючих, поява перших усвідомлених слів. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей першого року життя. Шляхи розвитку мовлення дітей першої групи раннього віку: розвиток домовних проявів і наслідування звуків. Розвиток розуміння мовлення. Начання дітей вимови перших усвідомлених слів. Методика проведення ігор-занять з розвитку мовлення. Прийоми організації індивідуальних і групових ігор-занять. використання картинки й художньої літератури в роботі з дітьми першого року життя.

Характеристика мовлення дітей другого року життя. Розвиток розуміння мовлення, фонематичного слуху, активного мовлення дітей. Специфіка засвоєння дітьми слів, темпи збагачення словника. Оволодіння граматичними елементами мови. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей на другому році життя.

Методика проведення занять з дітьми другого року життя, їх види й характеристика. Структура заняття. Використання на заняттях різноманітних прийомів навчання: показ з називанням, показ предметів у дії, зразок мовлення вихователя, повторення слів і речень, запитання, відшукування й впізнавання предметів, емоційно-ігрові прийоми. Використання картинок, показ інсценівок, читання й розповідання дітям (оповідання, казки, потішки, вірші).

Керівництво розвитком мовлення дітей другого року життя у процесі спілкування вихователя з дітьми в повсякденному житті. Організація спілкування з дітьми старшого дошкільного віку.

Характеристика мовлення дітей третього року життя: розвиток мовлення, словниковий запас. Звукова й граматична правильність мовлення, діалогічне мовлення, особливості засвоєння речень. Спілкування як важлива умова розвитку активного мовлення дітей. Розмова вихователя з дітьми в повсякденному спілкуванні як метод розвитку діалогічного мовлення. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей третього року життя. Методика розвитку мовлення дітей третього року життя. Види занять, їх кількість, специфіка проведення. Методи й прийоми розвитку мовлення на третьому році життя: спостереження, цільові прогулянки, розглядання предметів і бесіда про них, розмови вихователя з дітьми. Розповіді вихователя. Доручення мовного характеру, дидактичні ігри, бесіди-розповіді, бесіди за картинками, показ інсценівок, театрів, діафільмів, читання й розповідання казок, оповідань, віршів, потішок. Розвиток мовлення в повсякденному житті. Характеристика навчально-методичних посібників з розвитку мовлення дітей раннього віку.

Методика виховання звукової культури мовлення.

Закономірності засвоєння звука дитиною. Стадія крику й белькоту. Дискусійні погляди на час появи й функції белькоту. Значення домовних проявів у становленні звукової культури мовлення. Особливості засвоєння дітьми фонем. Періоди засвоєння дітьми фонем. Роль слухового й мовно-рухового аналізаторів у засвоєнні дітьми звуків (В. Бельтюков, О. Гвоздев, Н. Швачкін).

Сприймання звуків на слух і їх артикуляція. Усвідомлення звукового аспекту рідного мовлення. Дослідження вчених (О. Гвоздев, С. Бернштейн, В. Бельтюков, Н. Швачкін, Д. Ельконін, Л. Журова та ін.) засвоєння дітьми звукового аспекту мовлення.

Поняття фонема, звук, звукова культура мовлення: фонетична й орфоепічна правильність мовлення, дикція, мовне дихання, фонематичний і мовний слух, темп мовлення, сила голосу, інтонаційна виразність мовлення. Характеристика компонентів звукової культури мовлення. Особливості звуковимови дітей різних вікових груп.

Передумови виховання звукової культури мовлення: розвиток слухового й мовленнєво-рухового аналізаторів, фонематичного слуху, гігієна нервової системи, охорона органів слуху, мовлення, носоглотки; правильне

мовлення оточуючих, активна мовленнєва практика, наявність дидактичного матеріалу, спільна робота дошкільного закладу й сім'ї.

Завдання й зміст виховання звукової культури мовлення. Прийоми індивідуальної перевірки звуковимови дітей. Система роботи щодо виховання звукової культури мовлення: розвиток слухової уваги, фонематичного слуху, мовного дихання, дикції, сили голосу, інтонації. Фронтальна та індивідуальна робота з дітьми.

Дидактичні ігри й вправи у виховання звукової культури мовлення. Види занять, їх структура, обладнання наочними і дидактичними матеріалами. Методика їх проведення в різновікових групах. Місце малих жанрів фольклору в закріпленні правильної звуковимови (О.С. Трифонова). Виховання звукової культури мовлення у процесі режимних моментів й на інших заняттях.

Методика словникової роботи в дошкільному закладі.

Закономірності засвоєння слова дитиною. Перші слова, їх специфіка й особливості. Етапи оволодіння словами. Критика теорії «відкриття» В. Штерна та Ш. Бюлера. Оволодіння значенням слова. Лексичне значення слів. Ступені узагальнення слів за значенням (М. М.Кольцова), засвоєння дітьми прямого й переносного значення слів.

Завдання й зміст словникової роботи в різних вікових групах дошкільного закладу. Добір слів для засвоєння дітьми. Словник-мінімум, тематичні словники.

Ускладнення вимог програми до словника дітей у різних вікових групах: розширення словника на основі ознайомлення дітей з новими предметами, явищами оточуючого життя; введення нових слів у процесі поглиблення знань дітей про предмети, явища та їх відношення, якості, властивості; введення антонімів, синонімів, порівнянь; розвиток словника у процесі узагальнення уявлень про предмети та явища; введення слів, що означають елементарні поняття (видові, родові) (В.Й. Логінова).

Принципи словникової роботи: тісний взаємозв'язок слова з фактами реальної дійсності, введення слів на основі активної пізнавальної діяльності; вирішення всіх завдань словникової роботи в єдності. Характеристика методів і прийомів словникової роботи.

Поетична та усна народна творчість у словниковій роботі з дітьми (Н.Р. Кирста); методика використання загадок і прислів'їв у роботі з дітьми.

Народні та дидактичні ігри й дидактичні вправи, їх види, зміст і методика проведення в різних вікових групах. Настільно-друковані ігри, народні хороводні ігри та їх місце у словниковій роботі (Н.І. Луцан).

Специфіка занять з словникової роботи, їх види й методика проведення: ознайомлення з якостями та властивостями предметів, заняття на формування понять, узагальнень і класифікацію. комплексні й тематичні заняття, методика їх проведення (І.М. Непомняща, В.Й. Логінова, О.С. Ушакова).

Розвиток словника в різних видах діяльності. Робота над словником на заняттях з усіх розділів програми виховання і розвитку.

Методика формування граматичної будови мовлення у дітей.

Загальне поняття про граматичну будову мови: граматики, морфологія, синтаксис; граматичні заняття. Значення засвоєння граматичної будови мови для мовленнєвого розвитку дітей та підготовки їх до школи.

Становлення граматичної будови мови у дітей. Пасивне та активне засвоєння (Д.Ф. Ніколенко). О.М.Гвоздев про періоди становлення граматичної будови мови. Особливості засвоєння дітьми речень. Оволодіння флексіями, узгодженнями й керуванням (О.М. Гвоздев, М.П. Феофанов, Т.В. Сорочан, В.Й. Ядешко).

Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку. Типові помилки в мовленні дітей та їх причини. Дослідження формування граматичної правильності мовлення в дітей (Ф.О. Сохін та ін.).

Дитяче словотворення, його характеристика, види, типи, причини цього явища. Книга К.І.Чуковського «Від 2 до 5». Словесна творчість, її характеристика (Н.В.Гавриш).

Завдання й зміст формування граматичної правильності мовлення в дітей. умови, необхідні для засвоєння дітьми норм граматики (А.М. Богуш). Шляхи й методи формування граматичної правильності мовлення. Дидактичні ігри, вправи, мовленнєві ситуації, казки, їх місце у формуванні граматичної будови мови (К.Л. Крутій, Й.Н. Маковецька, Н. Лопатинська, Г.Г. Ніколайчук). Спеціальні заняття з формування граматичної правильності мовлення, методика їх проведення; ознайомлення дітей з реченнями, словам, складом (К.Л. Крутій, Т.В. Сорочан).

Формування граматичної правильності мовлення у процесі режимних моментів та на заняттях з інших розділів програм.

Методика розвитку зв'язного мовлення.

Методика розвитку діалогічного мовлення.

Поняття зв'язного мовлення. Види зв'язного мовлення (діалогічне, монологічне). Ситуативне й контекстне мовлення. Особливості засвоєння дітьми дошкільного віку зв'язного мовлення. Сучасні дослідження проблеми розвитку зв'язного мовлення.

Поняття «діалог». Особливості організації діалогу. Репліка як структурний елемент діалогу. Види реплік. Типові діалогічні єдності. Характеристика діалогічного мовлення.

Особливості оволодіння діалогічним мовленням дітьми дошкільного віку (Г.В. Чулкова). Мовленнєвий етикет дошкільника, сучасні дослідження.

Завдання й зміст розвитку діалогічного мовлення в дошкільному навчальному закладі. Індуктивний і дедуктивний підходи до навчання дітей діалогу. Методика навчання дітей діалогу. Прийоми навчання дітей постановці запитань, ведення діалогу.

Розмова вихователя з дітьми в повсякденному спілкуванні – метод розвитку діалогічного мовлення. Вимоги до організації розмов, їх тематика й

зміст у кожній віковій групі. Методика організації й проведення розмов з дітьми. Прийоми активізації мовлення мовчазних та соромливих дітей.

Бесіда – основний метод розвитку діалогічного мовлення. Види, зміст і тематика бесід. Значення бесід для розумового, морального та естетичного розвитку дітей. Методика проведення бесіди: підготовка вихователя й дітей до бесіди, добір наочного, дидактичного, ілюстративного матеріалу та технічних засобів навчання до бесіди. Структура бесіди.

Методичні прийоми розвитку діалогічного мовлення дітей в ході бесіди. Види запитань вихователя, вимоги до запитань та відповідей дітей.

Методика навчання дітей монологічного мовлення.

Методика навчання дітей монологічного мовлення (розповідання). Зміст і завдання навчання дітей монологічного мовлення. Характеристика методів; прийомів навчання дітей монологічного мовлення. Види розповідей, їх класифікація, послідовність введення різних видів розповідей, їх місце на заняттях з розвитку мовлення. Сучасні дослідження.

Навчання дітей розповідання за дидактичними картинами. Значення картин у навчанні розповідання. Види розповідей за змістом картин. Методика навчання описових розповідей за картиною. Сюжетні й творчі розповіді. Місце розповідей за дидактичними картинами у структурі заняття з розвитку мовлення. Методика навчання дітей розповідання за картинами в різних вікових групах. Сучасні дослідження.

Навчання дітей розповідання за іграшками. Види розповідей. Описові розповіді, їх структура й прийоми навчання. Сюжетні розповіді за однією іграшкою та набором іграшок (за ігровою сюжетною обстановкою). Добір іграшок, вимоги до них. Прийоми навчання розповідання за іграшками в різних вікових групах.

Розповіді дітей з досвіду. Значення цього виду розповідей, вимоги до них. Тематика розповідей. Роль сенсорного досвіду в складанні розповідей. Методичні прийоми навчання розповідання. Методичні прийоми навчання розповідання з власного досвіду: зразок розповіді, план, вказівки. Методика

навчання дітей складання листів. Добір матеріалу для змісту листа. Структура заняття й прийоми керівництва (М.С. Лаврик, Ф.О. Сохін.).

Переказ літературних творів. Суть переказу, його значення для розвитку зв'язного мовлення, пам'яті, мислення. Добір літературних творів для переказу, вимоги до них. Вимоги до дитячих переказів (усвідомленість, послідовність, точність, образність і граматична правильність мови, інтонаційна виразність, елементи творчої доробки). Структурні компоненти заняття. Методичні прийоми навчання дітей переказу: запитання, план, спільний, відображений переказ, підказка, переказ за частинами, за ролями, за малюнками, з використанням ТЗН, ілюстративного матеріалу, від першої особи, переказ з елементами драматизації та навчання творчого розповідання, інсценування. Особливості навчання переказу в різних вікових групах (А.М. Бородич, О.Л. Кононко, Н.В. Малиновська).

Навчання творчого розповідання. Роль чуттєвого досвіду, розвиток самостійності й творчої уяви в ході розповідей. Види й тематика розповідей: складання розповідей за опорними словами, продовження початку розповіді (казки) вихователя, складання початку розповіді (казки вихователя, творчі розповіді на тему, розповіді про смішні епізоди, про одного героя, розповіді-мініатюри (етюди), самостійне складання казок, небувальщин, складання розповідей, аналогічних прочитаним. Методика проведення кожного з цих видів розповідей. Структурні компоненти заняття й методичні прийоми навчання творчого розповідання (Н.П. Орланова, Н.Ф. Виноградова, Є.І. Тихеева, С. Ласунова, Т.Г. Постоян). Методика розвитку креативного мовлення у дітей.

Використання сюжетно-рольових, дидактичних ігор, вправ, мовних логічних задач у навчанні зв'язного мовлення. Їх види, зміст, місце на заняттях з розвитку мовлення та в повсякденному спілкуванні. Розповіді дітей вихователю, товаришам. Розвиток пояснювальної, плануючої функції мовлення на заняттях і в різних видах діяльності. Значення розвитку зв'язної

мови в підготовці дітей до школи (Л.С. Виготський, В.Г. Захарченко, Н.Ф. Виноградова).

Методика формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.

Спілкування як специфічний вид дитячої діяльності. Структура діяльності спілкування дітей дошкільного віку. Види спілкування як провідної діяльності на різних етапах дошкільного дитинства (М.І. Лісіна, Д.Б. Ельконін).

Сутність мовленнєвого спілкування (О.О. Леонт'єв, М.І. Лісіна, Т.О. Пироженко). Структурні компоненти діяльності мовленнєвого спілкування. Мовленнєве висловлювання як одиниця комунікації. Комунікативно-мовленнєві уміння. Специфіка орієнтувальної діяльності у спілкуванні; її різновиди: орієнтування у проблемній ситуації і в умовах комунікативної задачі, орієнтування у співрозмовникові, використаних ним невербальних засобах, орієнтування у просторових і часових умовах спілкування, орієнтування у соціальних взаємостосунках. (О.О. Леонт'єв).

Специфіка комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку (Т.О. Пироженко). Зміст мовленнєвих контактів дітей дошкільного віку. (О.О. Смірнова). Характеристика мовлення дітей з різними формами спілкування.

Комунікативна компетентність дітей дошкільного віку (А.М. Богущ, Т.О. Пироженко). Культура мовленнєвого спілкування як показник сформованості комунікативної компетентності (А.М. Богущ). Складові комунікативної компетентності: когнітивно-комунікативна, орієнтувально-планувальна, організаційно-комунікативна, мовленнєва, комунікативно-мовленнєва (І.О. Луценко). Комунікативна компетентність випускника дошкільного навчального закладу. Формування складових комунікативної компетенції в комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей.

Методи розвитку потреби у мовленнєвому спілкуванні, комунікативних мотивів. Методика формування комунікативно-

орієнтаційних дій. Методика навчання дітей способам розв'язання комунікативних мовленнєвих задач. Методика ознайомлення дітей з невербальними засобами спілкування.

Методика художнього читання й розповідання дітям.

Теоретичні основи формування художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.

Значення художньої літератури для виховання дітей. Розвиток образного мислення, уяви, художньо-естетичних уявлень, креативності.

Особливості сприймання дітьми художніх творів. Активний характер сприймання. Дослідження О.В. Запорожця, О.І. Нікіфорової, К.Є. Хотенко, Є.Ф. Лукіної, Н.О. Ветлугіної, Н.С. Карпінської Т.Г. Козакової про особливості сприймання дітьми художніх творів. Складові компоненти: сприймання, оцінка, спілкування, відтворення вражень і уявлень, продуктивна діяльність під впливом мистецтва.

Змістова сторона художньо-мовленнєвої діяльності. Чинники формування художньо-мовленнєвої компетентності: когнітивно-мовленнєва, виразно-емоційна, поетично-емоційна, оцінювально-етична, театральна-ігрова.

Завдання й зміст роботи дошкільного навчального закладу по ознайомленню дітей з художньою літературою.

Джерела й жанри художнього читання.

Принципи добору літературних творів для читання й розповідання дітям. Принципи ознайомлення дітей з художніми творами. Організовані та неорганізовані форми роботи з книгою в дитячому садку.

Методика читання художніх творів на заняттях.

Методика читання художніх творів на заняттях. Специфіка занять з художньої літератури, їх структура, методичні прийоми роботи. Підготовка вихователя до занять: добір твору, виразне читання, виділення важливих слів, добір ілюстрацій, наочності, технічних засобів навчання. Види і типи літературних занять.

Види бесід після художнього читання: етично-оцінні, моральної спрямованості, уявлювальний діалог з героями творів, колективне складання листа герою. Прийоми ознайомлення дітей з жанрами, композицією, засобами художньої виразності твору, дитячою книгою, її структурою.

Куточок книги у дошкільному навчальному закладі. Зміст і обладнання в різних вікових групах. Методика роботи. літературні та літературно-музичні свята та розваги. Тематика, види і зміст літературних ранків і вечорів, методика їх проведення в різних вікових групах.

Методика ознайомлення дітей з поетичними творами. Методика заучування поетичних творів. Значення поезії у вихованні дітей. Особливості сприймання й запам'ятовування дітьми віршів. Добір віршів для заучування, вимоги до них. Структура занять із заучування віршів і методичні прийоми їх проведення в різних вікових групах.

Драматизація та інсценування за змістом художніх творів.

Драматизація та інсценування за змістом художніх творів у дошкільному закладі. Методика організації ігор-драматизацій, читання за ролями, інсценування художніх творів у різних вікових групах.

Види театрів: настільний, картонажний, ляльковий, театр іграшок, тіньовий, фланелеграф, пальчиковий театр, театр живих тіней. Методика їх використання в різних вікових групах.

Підготовка дітей до навчання грамоти.

Теоретичні засади підготовки дітей до навчання грамоти.

Поняття «наступність», «перспективність», «спадкоємність», «наскрізне неперервне навчання». Їх сутність і специфіка в організації навчально-мовленнєвої діяльності двох ланок освіти - дошкільного закладу і початкової школи. Аналіз Базового компонента дошкільної освіти та Державного стандарту початкової освіти в галузі мовленнєвого розвитку та освіти, аналіз програм.

Форми і методи забезпечення наступності і перспективності з навчання дітей та учнів рідної мови. Мовленнєва готовність дітей до школи. Діагностика мовленнєвої готовності дітей до школи.

Теоретичні засади навчання грамоти. Лінгвістичні основи навчання грамоти: характеристика рівней труднощів сприймання звуків на слух. Прийоми звукового аналізу й синтезу. Психолого-педагогічні основи навчання грамоти. Погляди вчених на час початку навчання грамоти. Психологічна характеристика процесів читання й письма.

Короткий історичний огляд методів навчання грамоти у вітчизняній та зарубіжній педагогіці /Монтессорі, Макіндер, Жакото/. Характеристика сучасного звукового аналітично-синтетичного методу навчання грамоти. Дослідження Д.Б. Ельконіна й Л.Є. Журової з навчання дітей звукового аналізу слів. Сучасні варіанти методик навчання грамоти й звукового аналізу слів дітей дошкільного віку. Характеристика «Абеток» для дошкільнят.

Підготовка дітей до навчання грамоти в різних вікових групах.

Підготовка до навчання грамоти на п'ятому році життя. Завдання й зміст роботи в середній групі. Методика навчання дітей середньої групи звукового аналізу слів.

Зміст і завдання підготовки до навчання грамоти на шостому році життя.

Ознайомлення дітей з реченням, його будовою, словом, складом, звуком, наголосом. Методичні прийоми роботи.

Методика навчання дітей звукового аналізу слів.

Методика ознайомлення дітей з голосними, приголосними, звуками; твердими, м'якими приголосними звуками, фішками та позначеннями звуків, схемою звукового аналізу слів. Прийоми навчання звукового аналізу слів. Структура й специфіка занять.

Методика навчання дітей читання.

Методика ознайомлення дітей з буквами. Прийоми навчання читання.

Навчання читання складів, слів, речень. Використання звукової лінійки, кубиків, таблиці складів.

Підготовка руки дитини до письма.

Формування графічних навичок у дітей, їх відмінність від навичок малювання. Завдання й зміст підготовки руки дитина до письма. Гігієнічні і педагогічні вимоги до організації занять. Ознайомлення дітей з зошитом. Специфіка занять з підготовки руки дитини до письма й методика їх проведення. Вправи в зошиті.

Орієнтовні питання з курсу «Теорія і методика розвитку рідного мовлення дітей»

- 1.Значення розвитку і навчання дітей рідної мови в світлі Конституції України, Закону про мови в Україні, документів про дошкільну освіту. Завдання розвитку мовлення дітей дошкільного віку.
- 2.Предмет методики розвитку рідного мовлення як науки. Завдання вивчення курсу «Теорія і методика розвитку рідного мовлення дітей» у вищому навчальному закладі.
- 3.Методика навчання дітей рідної мови в працях К.Д.Ушинського.
- 4.Базисний компонент мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: сутність та шляхи реалізації.
5. Закономірності засвоєння дітьми рідної мови.
6. Принципи навчання дітей рідної мови: загальнометодичні, частково методичні, спеціальні.
7. Методи і прийоми навчання дітей рідної мови (загальна характеристика).
8. Засоби розвитку мовлення дітей в дошкільному закладі (загальна характеристика).
9. Форми роботи з розвитку мовлення в дошкільному навчальному закладі.
- 10.Становлення звукової культури мовлення у дітей. Особливості звуковимови дітей в різних вікових групах.

Критерії оцінювання відповідей абітурієнтів Інститут розвитку дитини на вступному фаховому випробуванні з дошкільної педагогіки

Рівень	Кількісна характеристика рівня	Характеристика відповідей абітурієнта	
		на питання теоретичного змісту	на питання практичного змісту
Низький	100-123 балів	Знання, але не розуміння педагогічних термінів, схематично побудована відповідь на поставлене питання, відсутність орієнтації в галузі сучасних наукових досліджень в галузі «Дошкільна освіта та виховання», невміння обґрунтувати думку.	Теоретичні положення не ілюструються прикладами з практики, невміння вирішувати, на основі попередньо набутих знань, прості педагогічні ситуації.
Задовільний	124-149 балів	Знання та розуміння педагогічних термінів, достатня відповідь на поставлене питання, виявлене уміння будувати думку.	Уміння ілюструвати теоретичні положення прикладами з практики, вирішувати на основі попередньо набутих знань, не складні педагогічні ситуації.
Достатній	150-174 балів	Знання та розуміння педагогічних термінів, логічно побудована відповідь на поставлене питання, орієнтації в галузі виховання і навчання дітей дошкільного віку, виявлене уміння обґрунтовувати думку.	Вільне оперування теоретичними положеннями та прикладами з практики, вміння вирішувати на основі попередньо набутих знань, педагогічні ситуації.
Високий	175-200 балів	Знання, чітке визначення та розуміння педагогічних термінів, логічно побудована і змістовна відповідь на поставлене питання, обізнаність в галузі дошкільної педагогіки за напрямком «Дошкільна освіта та виховання», виявлене уміння аргументувати думку.	Вміння підкріплювати теоретичні положення прикладами з практики, вирішувати на основі попередньо набутих знань, педагогічні ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

за якою доцільно готуватися до вступних випробувань:

1. Артемова Л.В. Окружающий мир в дидактических играх дошкольников. – М., 1992.
2. Артемова Л.В. Театр і гра. – К., 2002.
3. Базовий Компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999.
4. Беленька Г., Богініч О., Машовець М. Здоров'я дитини – від родини. – Київ: СПД Богданова А.М., 2006.
5. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-ох кн. – К., 2003.
6. Богініч О.Л., Беленька Г.В. Природа і рух. – Київ: Кобза, 2003.
7. Богініч О.Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри. – Київ: СП ЧП, 2001.
8. Богуш А.М. Готуємо руку дитини до письма. – Тернопіль «Мандрівець», 1989.
9. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика. – Запоріжжя: «Просвіта», 2000.
10. Богуш А.М. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. – практикум. К.: Вища школа, 1995.
11. Вільчковський Е.С., Курок О. І. Фізичне виховання дітей у дошкільному закладі. – Суми: Мрія ЛТД, 2001.
12. Вільчковський Е.С. Критерії оцінювання стану здоров'я, фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей дошкільного віку. – Київ, 1998.
13. Виноградова Н.Ф. Умственное воспитание детей в процессе ознакомления их с природой. – Москва: Просвещение, 1979.
14. Виховання дошкільників у праці / за ред. З.Н. Борисової. – К., 2002.
15. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. – Рівне, 2001.

16. Закон України „Про дошкільну освіту” – К.: Ред. журн. „Дошкільне виховання”, 2001.
17. Козлова С.А., Куликова Т.А. Дошкольная педагогика. – М.: Академия, 2001.
18. Кот Н.М. Спільна робота дитячого закладу та сім’ї з екологічного виховання дошкільників //додаток до газети «Дитячий садок».- 2001. - № 45 (14).
19. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003.
20. Лисенко Н.В. Практична екологія для дітей. – Ів.-Франківськ: Сіверсія, 1999.
21. Малятко: Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку /За ред. Плохій З.П. – Київ, 1999.
22. Основы дошкольной педагогики / Под. ред. А.В. Запорожца, Т.А. Марковой. – М., 1980.
23. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. – К.: Академвидав., 2004.
24. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум. – К.: Слово, 2004.
25. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. – К., 1985.
26. Базова програма розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
27. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. – Київ: Вища школа, 1993.